

GREGORI IX I LA CANÒNICA DE SANTA MARIA DE MUR

El llarg pontificat de Gregori IX (1227-1241) tingué un petit retruc damunt nostra terra gairebé imperceptible per la seva petitesa, ens referim en dir això a les seves relacions amb la canònica de Mur.

De l'encimbellat cenobi se'n parla per primer cop quan la fundació de l'església gràcies a l'empenta i afany del comte de Pallars, Ramon IV, i Valença sa muller en data indeterminada però que cal situar entre 1060 i 1069; si hem de creure el que ens diu el pare Jaume Villanueva, el temple fou consagrat pel bisbe d'Urgell, Guillem Guifré, el 12 de gener de 1069¹.

L'entrada de la comunitat agustina es verificà vers el 1098, una mica abans que ho fes l'abadia aquisgranenca d'Ager². Els hàbits dels monjos eren senzills i austers com llur regla: una sotana negra com tots els clergues i al damunt un roquet blanc amb una creu. Tan bon punt s'introduí la comunitat que ja plovia damunt d'ella un allau de donacions, béns i privilegis, el més preat de tots fou l'exempció de l'Ordinari i la immediata dependència de la Santa Seu, essent amb Ager una de les primeres abadies «nullius» catalanes; ben aviat donà alè a d'altres incipients comunitats: Sant Miquel de Cellers o de Terradets, n'era en el 1174 una dependència, però malauradament restà fallida la temptativa, i en el segle XVI s'ajuntà a Lavaix.

El proper ressò de Mur serà de crisi interna. Vers l'any 1230, després de la mort de Bernart de Mur, prebost de la canonical església, es produí una situació conflictiva: dos partits quedaren ben dibuixats entre els canonges, uns, més conservadors i si es pot dir, més reaccionaris, elegiren per abat un tal Guillem, el 6e que ens

¹ JAIME VILLANUEVA, *Viage literario por las iglesias de España*, XII, pp. 73-75.

² PEDRO SANAHUJA, *Historia de la villa de Ager* (Barcelona, 1961), p. 138.

nomenen les *Memòries de Mur*; l'altre grup, possiblement format per gent més culta i menys austera, decidiren juntar-se secretament amb els norbertins de les Avellanes, fins i tot duïen damunt d'ells l'hàbit blanc dels premonstratencs i Bellpuig els havia nomenat abat propi; la conjuntura arribà a ésser massa greu per a la convivència car havien de fer-se dues comunitats amb norma de vida diferents.

És en aquest punt quan s'esdevé el contacte amb el pontífex romà; aquell grup de canonges seguidors de l'antiga observança van a veure Gregori IX i li exposen la qüestió deixant-li ben clar que Santa Maria de Mur era subjecta directament a Roma per disposicions que derivaven des dels inicis monacals. El Pare Sant féu obrir una investigació minuciosa encarregada a Pere, sagristà, a Bernat, preceptor i a un altre Bernat, ardiaca de la catedral de Lleida (aquest en representació de l'abat d'Ager); l'estudi hauria estat enllestit ben aviat i amb molt de profit per l'esmentada comissió car el papa Gregori lliurava a Viterbo el 26 de novembre del 1236 una butlla dirigida als tres clergues i en ella ordenava el retornament a la regla de sant Agustí i la ruptura amb Bellpuig, ja que això representava un menyspreu envers Roma i també envers el patronat laical que instituïren els comtes de Pallars (doc. 1).

L'any següent es torna a preocupar per Mur i el 17 de juliol lliurava una altra butlla, aquesta volta adreçada al prebost de Santa Maria; li recorda clarament i explícita la formació del patronat laical que fundaren els comtes Pere Ramon i sa mare Valença, hi ordena també la separació de l'abadia avellanenca (doc. 2).

Aquestes dues foren les aproximacions entre Gregori IX i la nostra canònica; qui sap si d'haver-se permès la tan problemàtica i contradictòria unió amb l'abadia de Bellpuig de les Avellanes, Mur hauria posseït una vida llarga i vigorosa com la del model al qual cercava aproximar-se³.

PRIM BERTRAN I ROIGÈ

³ Cf. també LUIS DE CUENCA Y DE PESINO, *Historia de la baronía y pabordato de Mur* (1906); JOAQUIM MIRET I SANS, *La fundació del monastir de Mur*, «Boletín Real Academia Buenas Letras» 6 (1911) 112-123.

DOCUMENTS

I

26 novembre 1236

Butlla de Gregori IX dirigida a la Comissió especial que ell nomenà; els comunica el determini de declarar novament la directa dependència de Roma i la separació de l'abadia de les Avellanes.

A) Original en pergami, sense numerar, a l'Arxiu de Mur (actualment desaparegut). — B) Trasllat en pergami, fet el 27 d'octubre del 1237 pel clergue Pere Belló (també desaparegut). — C) Trasllat de l'anterior fet el 28 de març del 1491 per Galceran de Castro, n.º 74 de l'Arxiu de Mur. — D) Còpia del P. Jaume Martí en el ms. 150 de la Biblioteca de Catalunya, pp. 131-133.

Gregorius episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis magistro Petro sacristae et Bernardo praecentori ilderdensi ac Bernardo archidiacono venacensi ilderdensis dioecesis, salutem et apostolicam benedictionem. Praesentatae nobis devotionis vestrae litterae continebant, quod cum in causa quae inter abbatem Bellipodii praemostratensis ordinis ex parte una, et canonicos ecclesiae Sanctae Mariae de Muro ordinis sancti Agustini, Urgellensis dioecesis, ex altera vertitur, super eo videlicet quod dictus abbas ecclesiam predictam sibi debere subesse dicebat, vobis filii cantor et sacrista, et dilecto filio abbati Agerensi qui tibi filii archidiaconi vices suas in hac parte dicitur commississe ab Apostolica Sede comissa fuisset, partibus in vestra praesentia constitutis, invenistis Ecclesiam Sanctae Mariae de Muro ad nos nullo medio pertinere, ac etiam de iure patronatus laicale fuisse, ac quibusdam de canonicis eiusdem Ecclesiae habitum retinentibus proprium, reliquos absque nostra licentia habitum praemostratensem assumentes abbati Bellipodii eiusdem ordinis fecisse obedientiam manuaalem qui abbatem sui ordinis praeposuit Ecclesiae memoratae; sed illis qui in pristino remanserant habitu substituto abbati obedientiam facere renuentibus licet aliquanto tempore ipsis, et aliis qui habitum suceperant antedictum praefuerit, et se gesserit pro abbate. Tandem sub orta discordia inter eos canonicos qui suum habitum non mutarunt, unum ex suis fratribus in praepositum elegerunt, remotis exinde his qui predictum abbatem Bellipodii fuerant instituti. Vos vero, sicut convenit, attendentes quod non debet esse dispar servitorum professio in una et eadem Ecclesia secundum canonicas sanctiones nos consulendos humiliter decrevistis, utrum quod factum est a canonicis antedictis absque licentia Sedis Apostolica speciali robur obtinere debeat firmitatis, et an nobis placeat quod Ordo Praemostratensis in Ecclesia supradicta sibi locum valeat vindicare et Patronatui laicali preiudicare. Nos igitur sollicitudinem, et diligentiam

vestram dignis in Domino laudibus comedantes, prudentiae vestrae duximus taliter respondendum, quod cum canonici Ecclesiae supradictae non potuerint sine nostra licentia se subicere aliis, et patronatui laicorum preiudicium generari, denunciatis eos per talem obedientiam praemonstratensem aliquatenus non teneri praefatis canonicis pro tanto accessu poenitentiam quam expedire videritis imponentes, quo si non omnes hiis exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datis Viterbi VI kalendas decembris, pontificatus nostri anno nono.

2

17 juliol 1237

Butlla de Gregori IX adreçada al prebost de Santa Maria de Mur de la ordre de sant Agustí, «nullius dioecesis»; hi anul·la novament la pretesa unió amb els premonstratencs, i declara el patronatge laical dels comte de Pallars.

A) Original en pergami, sense numerar, a l'Arxiu de Mur (actualment desaparegut). — B) Trasllat fet sobre pergami el 26 d'octubre del 1237 per Pere Belló, clergue (també desaparegut). — C) Trasllat de l'anterior fet el 28 de març del 1491, per Galceran de Castro, signat amb el n.º 74 de l'Arxiu de Mur. — D) Còpia del P. Jaume Martí en el ms. 150 de la Biblioteca de Catalunya, pp. 133-134.

Gregorius episcopus servus servorum Dei. Dilectis fillis preposito et conventui Sanctae Mariae de Muro, ordinis sancti Augustini. Nobis nullo medio pertinente, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum et equitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducat, et effectui mancipetur, quapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis precibus declinemus, et pro Ecclesia de Muro sita in Pallariensi comitatu, quam fundavit Pallariensis comes, videlicet Petrus Raimundi cum matre sua Valencia, et in praedicto comitatu fundavit et ditavit et de suo proprio dotavit et patronatus ipsius Ecclesiae se constituit, et beato Petro Apostolorum principe obtulit assignando quod singulis annis manchiones due — forte melius manchusus duo — ex eo loco Lateranensi palatio solverentur penitus pro tributo, propter quod ius patronatus ipsius monasterii eidem comiti et successoribus suis confirmando assignavimus et veri, et indubitati patroni et custodis ipsius Ecclesiae non inmerito esse voluimus, et decrevimus, sicut in nostro privilegio evidentiarius continetur. Nunc vero a Nobis petitis praefatam Ecclesiam secundum Augustini regulam confirmari, et auctoritate apostolica roborari propter Bellipodienses praemonstratensis ordinis, qui vi et iniuste praetaxatam Ecclesiam aliquantulum possedere et modo eandem Ecclesiam vultis pacifice possidere canonice ut debetis, unde vobis nos auctoritate apostolica praenominatam Ecclesiam cum omni suo iure ad eadem pertinente concedimus, et firmiter confirmavimus, et praesenti

scripti patrocinio convertimus, seu quacumque etiam alia a praedecessoribus nostris conservata fuerant privilegia scripta tamquam praesenti seriei contentum, nostri patrocinatus et robore munientes statuimus innovanda. Nulli ergo paenitus hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere et ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc atemptare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei, et Petri, et Pauli apostolorum eius se noverit incursum, et insuper anathematis vinculo puniatur. Datis Reate XVI kalendas augusti, anno incarnationis Domini MCCXXXVII, pontificatus nostri anno decimo.

